

ШЫН

СОВЕТ ЗЕМЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТИНИҢ, ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ РАЙОНУНЫҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955

НОЯБРЬ

15

ВТОРНИК

№ 228 (3422)

Өртүзө 20 коп.

Норвегиянын Премьер-Министри Эйнар Герхардсенни Н. А. Булганинның болгаш К. Е. Ворошиловтуң хүлөөп алганы база Н. А. Булганинни, Н. С. Хрущевтуң болгаш А. И. Микоянның Э. Герхардсен-биле беседазы (1 ария).

Бирги орус революциянын 50 чыл оюнга (1 ария).

Эш Т. С. Мальцевке Социалистик Күш-ажылдын Маадыры атты тыпсыр дугайында СССР-ини Дээди Советиниң Президиумунун Чарлары (1 ария).

Эш Мальцевтиң методтары улам улуу-биле непереп турар (1 ария).

О. Смирин-оол. — Коммунистерниң политикагын өөрдегезинге удурутпагы улам күштедирер (2 ария).

Д. Чамырай. — Колхозчу хараажынын өөрдегезинге удурутпагы улам күштедирер (2 ария).

С. Бадаа. — Партия райкомнарынн

инструкторлар бөлүктөрүнн ажылы ажыккер (2 ария).

П. Черкишин. — Спрыттынн турраан-да (3 ария).

Колхозчу аңчыларынн олчазы (3 ария).

П. Гринин. — Совет Эмгекчилери өң согу талакы кожалы (4 ария).

Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң Желева чөвүзө хуралы (4 ария).

Машина-трактор парктарының септелгезин чедишикинниг чорудар

Бистик социалистик көдө ажыл-агыймы чөр болгаш мал, ажылында өң хөй күш кирер ажылдарны механизастаары-биле бирги чердегиз техника-биле чегичер санын кылдыр чепселген. МТС-терниң машина-трактор парктары чыл бүрү чаа сайыраңгайжыктан тракторлар, хөргүзү болжаарлар болгаш тараа ажазы азыр машиналар, мал чегичери белеткөөр агрегаттар-биле чепселгенин туратар. Машина-трактор станциялары доктаамал мергезилдик кадрлар — инженерлерни, механиктерни, трактористерни, септелгелерин үргүчү өстүрүп турар. МТС-тер чаа-чаа машина-трактор мастерскаларын тудуп, оларның деригдедери, инструменттерини хүн бүрү чөтөсөлөп ап, септелге базаларын тургузуп турар.

Коммунистик партия болгаш Совет чаада бистик област МТС-терин сайыраңгайжыктан аны-бүрү техника-биле чыл бүрү хандырды келгеннин, оларның ажыл-чорудугазын экижер дөң ап чоруткан улуз хемчеглерин түнделгенде, колхозтар бүдүрүгезин сайыраңгайжык МТС-терин ролу берген. МТС-тер 60 чылдын чакы тарылганы кыска хуузада чорудуп, кукурузаның болгаш картофельдин шөгүн дыка калбартышкан, ол культураларын дөрбөгүн-уялчык арба-биле тарып олурткан, эрткен чыга деңизге, тарааны кыска хуузада ажазы азырын хандырдырды-биле колхозтар күрүне тараа дуаалдынын планын сентябрь 17-де күтсеткен болгаш нитригид маалында чөмөр белеткелени эрткен чылдындан дээр чоруткан.

Бир эвес МТС-тер боттарында бар бүтү техниканы бүрү-биле шын ажылаан болза, механизаторлар, колхозчулар тараань, эгити, сүтү, саржагым, дүктү болгаш өскө-даа продуктуларын бүдүрерин көүдөдүр таланы-биле өң-даа артык улуз салымшыкнарын кылды турган ийи. Мычанга колхоз бүдүрүгезиниң бүтү адырларын улам ийи эң күчүлүг көдүрүлүшкү хамыгыч мурунда машина-трактор станцияларындан хамаар-кыр.

Идыг турбузе, область чамдык МТС-терин ажылында улуз четтестер бар. Бай-Тайга, Кызыл-Маалык, Кызыл, Тес-Хем МТС-тер тракторларынн техникагын ажаалдызын, оларның септелгезин чөгүрү өйүндө эки шынарлыг чорутпай турары-биле техникагын күчүзү чүгүле 35—45 хуу чөдүр ажылдан турар. Оң түнделгенде ол районнарынн колхозтары чакы тарылганын хуузазын улазып, агротехникагын чорутууларын үрөни-биле тарадан чөгөчөг чакы дүжүтү алган бол-гаш.

Эрткен чамдык тракторларынн болгаш көдө ажыл-агый машиналарынн күсү-кышкы септелгезин МТС-тер, совхозтар организа чок бай чорутканында сеп-телгени чакы ажаалдыр өгелгези чөдүр үргүчүлөп турган. Оң уламындан сеп-телгени шынары кулу болуп, трактор-ларынн үрөни турар чоруттары кайы-даа МТС-терге, совхозтарга турганы чакыт өвөө-ле болгай.

Идыг чакырылганы болгаш четтестеринде чамдык болдуруу-биле ажаал-гаштан өгөлөөш МТС-терде болгаш совхозтарда машина-трактор парктарынн күсү-кышкы септелгезин организагын, бөдик шынарлыг чорударыне кол кичөө-гейин салдыр чугула. Септелгени докта-ыткан хуузазында өң шынарлыг чорудар аргалар МТС, совхоз бүрүчүдө бар.

Тракторларын күсү-кышкы септелгезин Сары-Сен МТС (директору эш Папен-ко) чөгүрү өйүндө организагын өгелси, септелгенин техникагын суурун ажыл-агыйы өзү-биле белеткөөзиниң, септел-кыч механизаторларын күжүн шын таарыштыр тургусканынн түнделгенде ноябрь 10-га чөдүр септеле чөгүрү трактор-ларынн 73 хуузун бүрүн септен алган. Ол

Тудугжуларга камвалгалы төлөвилелдерни берээндер

ТБИЛИС. «Төлөвилелдешкинде болгаш тудушкунда артык чүдүдери чайд-ладыр дугайында» СЭП Төң Комитетиниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели-нин доктаалы Грузиянын наймалынын тудугжулары, архитекторлары, төлөвилел-чилери көдүрүшкүнүгү чугаалакшы турар. Грузиянын «Грузоспроект» деп түрүнгө төлөвилел институту Уставни чоройга бажынарны, Цалгубага өлөө хөй санаторийлерин, Тбилисе чурттага бажынарын болгаш өскө-даа тудугуларын төлөвилел турар. СЭП-ның корреспондентив-биле беседазына институтун директору Арчил Ломнадзевиң чугаалаан.

— Партиянык ТБ-зының болгаш чаа-чакы доктаалы совет хорай тудушкунунда улуз четтестерин өй-шаанда шын иле-редин турар-дыр. Ол четтестер-бистик республикавыска база болдунган. Артык чүдүдери чайдлар болгаш чонга өң таарымчалыг өңгү байдаларын тургузар, тудууна камвалгалы болурун бөдөөр сорулга-биле боттарының бүтү ажылымысты тудугулар-биле кады хынам-чакы хынал көөр сорулга бистик мурун-

Норвегиянын Премьер-Министри Эйнар Герхардсенни Н. А. Булганинның Хүлөөп Алганы

Норвегиянын Премьер-Министри Эйнар Герхардсенни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин ноябрь 10-да хүлөөп алган. Дээри Герхардсенни Норвегиянык Салды Министри Арве Скаут база Норвегиянык ССРЭ-де Оңа болгаш Бүрүн өргөлг Эччини Эрик Бродланд үлөп чоран.

Норвегиянын Премьер-Министри Э. Герхардсенни К. Е. Ворошиловтуң Хүлөөп Алганы

Ноябрь 11-де Норвегиянын Премьер-Министри Э. Герхардсенни ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы К. Е. Ворошилов хүлөөп алган. Дээри Э. Герхардсенни Норвегиянык Салды Министри А. Скаут база Норвегиянык ССРЭ-де Оңа болгаш Бүрүн өргөлг Эччини Э. Бродланд үлөп чоран.

Н. А. Булганинның, Н. С. Хрущевтуң болгаш А. И. Микоянның Норвегиянын Премьер-Министри Э. Герхардсен-биле беседазы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Көжүгү Н. С. Хрущев болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын Бирги Оралакчысы А. И. Микоян ноябрь 11-де Норвегиянын Премьер-Министри Эйнар Герхардсен-биле Кремльке беседа кылган.

Беседа үеинде олуршканыр болза: норвег таладан — Норвегиянын Салды Министри А. Скаут, Норвегиянык ССРЭ-де Оңа болгаш Бүрүн өргөлг Эччини Э. Бродланд, Норвегиянык ССРЭ-де турар салды төлөөлериниң баштыны С. Соммерфельд болгаш Норвегиянык ДХМ-ниң политиканың кидишинин бюро начальниги Г. Хейберг; совет таладан — Даштыкы Салды Министри И. Г. Кабанов, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң Оралакчылары В. А. Зорин болгаш В. С. Семенов база ССРЭ-ниң Норвегияда Оңа болгаш Бүрүн өргөлг Эччини Г. П. Аркадьев.

Норвегиянын Премьер-Министри Э. Герхардсенниң Бүгү-өвилелдиң көдөзө ажыл-агый делгелгезинге чораны

Совет Чаагезин чалаанын өзүгаар Москвада залдап келген Норвегиянын Премьер-Министри Э. Герхардсен ноябрь 11-де Бүгү-өвилелдиң көдөзө ажыл-агый делгелгезинге чоран. Оң-биле кады Норвегиянын Салды Министри Скаут база делгелгеге чоран.

Норвег залчылар код павильонун, Лат-вия, Грузия, Армян совет республикаларынын павильоннарын, «Көдөзө ажыл-агый механизациязының болгаш электрификациязының» павильонун көргөн.

Павильоннары көргөнниң соннда дээри Э. Герхардсен делгелге алаа улуз со-нуурганчы болганын меделгез.

Эш Т. С. Мальцевке Социалистик Күш-ажылдын Маадыры атты тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлары

Эш Т. С. Мальцевтиң төрүтүнгөн хүнүндө бөөр алдан хар харлаанын холбаштыр база көдөзө ажыл-агый культу-рларынн бөдик болгаш доктаамал дүжүттөрүн эзырын хандырдыр турар хөргүн болгаш тарылга ажаллал кылырынн чак аргаларын ажаалдып кылырныга оң шыларганга чедишикиннерин демгелгешшөөн, Шадринни дүржүлгә ста-циязынын директору — Курган областың «Ленинниң ча-гытлары» колхозуунуң хөвү ажылдакчымы эш Терентий Семенович Мальцевке Ленин орденни база «Надыр болгаш маска» деп алдын салдысты тыкышышпаан, Социалистик

Бирги орус революциянын 50 чыл оюнга

Бирги орус революциянын 50 чыл оюнга турасбааткан өртем сессиязы

СЭП ТБ-нын чамдык Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинниң институтунга 4 хүн уламчылаан өртем сессиязы болган, ову бирги орус революциянын 50 чыл оюнга турасбааткан.

Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинниң институтунун (МЭЛСИ-ниң) салбырлары-нын директорлары, Москваык төөгү-рево-люция музейлериниң өртем ажылдакчыла-ры, Совет Эмгекчилери Коммунистик пар-тиязынын көчүрүн кезигүүнери болгаш 1905—1907 чылдарынн революциянын илешпейкир кирижкичтери, узуе демократизацияны чурттарынн келген эртемден-дер болгаш политикагын ажылдакчылар сессияның ажылына кирижкел.

МЭЛСИ-ниң болгаш оң салбырларынн ажылдакчылары мындыг темаларга иле-кедери кылган: «Большевик партия бирги орус революцияныга узуе масса-ларынн демиселнин организагын болгаш удуруткучу», «Бирги орус револю-цияга ажалчы агы биле тараачынар-нын өвилелди дөң болышынык партиянык демисел», «Бирги орус революциянын бүтү делегейге ужу-дузак», бирги орус революциянын эгези болгаш 1905 чылдын январь 9-түң болушкунарынн дугайында, Москвага декабриниң 60-чөтөк-тик тура-халымшыкын дугайында — «Большевиктер — 1905 чылда Азербай-джанның ажалчы чоннарынн революту-»

«1905 чыл Москвага»

«Московский рабочий» деп парламга че-ри «1905 чыл Москвага» деп ному нар-жал үндүргөн.

Номчуларынн калбак бөлүгүнө таарыштырган ном болза, бирги орус ре-волюциянын үеинде Москванык проле-тариалдык болгаш шаандакы Москва губерниязынын тараачынарнын маа-дырык демисел-биле холбашкан чугула болушкуннар болгаш тураскаалдык че-рлер дугайында төөгүчү революстуг очерки болуп турар.

1905 чылда большевик партиянын удурутпагы-биле Москваның ажалчы чоннарынн массалыг тура-халымшык-нарынн дугайы, чакыт типографиялар болгаш партия органын турган черле-рге, ажалчынар депутаттарынн Москва болгаш районнар Советтериниң хураллары артып турган черлерге митингилер, чы-каалдар дугайы болгаш ажалчынарнык полиция-биле 60-чөтөк-тик эегиржи ажалчынарнын дугайы номда чу-гаалал турар. 1905 чылдын декабрда хаанынн өзүга уду Москваның проле-тариалдык 60-чөтөк-тик тура-халымшык-ны-биле холбашкан болушкуннарын болгаш тураскаалдык черлерин дугайы ол номда оңа тодаргай бижип турар.

Бирги орус революциянын кирижкиче-ри — хөргүн ажалчынарнын, интеллек-циялы болгаш тараачынарнын салы-тымынын болгаш чугааларын парлаан.

Сөөлүдө кирген бөлүк: «Москваның музейлери 1905—1907 чылдарынн ре-волюциянын дугайында» В. И. Ленинниң Төп музейинде, ССРЭ-ниң Революция-нын күрүне музейинде, Москваның төөгү-чуларын болгаш тураскаалдык өскө-даа черлерин, тураскаалдык черлер талаан-биле өскүрүлгелерин чыккеш маршрутун айткан чүдөдөр-биле үк чынды ном хандыртыган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В. Яковлев бол-гаш Я. Шорр. Номуң нити редакциязын МЭЛСИ-ниң Москва салбырынн директо-ру профессор Г. Д. Костомаров боттандыр-ган.

Чамдыктын авторлары В.

СПРЫГИННИЦ ТУРЛААНДА

(С. Кочетовтун партизан отрядының дугайында тоожумун материалдарындан)

1920 чылдың күзүндө С. Кочетовтун партизан отряды Хаа-Хемге Мелегин-Сафроновтун дээрбечилерин чыла шапкан. Оларнын артыкчылары Тере-Хөл тайганын эзимеринче чашты берген. 1921 чылдың мартта антар байдалды разведкалап, аш-чем-биле курланып аар дээш. Хаа-Хемни куудулар сөөлгү шургушкуну ылганнар. Орук ара олар партизаннарны деткир хөөчүмүг тайбың чурттакчыларын үптөп, кырып чорсааннар. Даразындагы ээлчеге—Бүрөн аксында партизан өг-буле чурттап турар Спрыгинниң турлаа. Дээрбечилер дүне када Спрыгиннерге хенертен хадааннар. Өг-буленниң баштыңы — Пимен Спрыгин ашаң болгаш ооң оолдары дайыннарга күштүг узуурамышыны көргүсөн. Дээрбечилер турлагны өртедилкенер. Ынчалзажок олар чүчү-даа чедип албайн, кызылдарны көрүп кээш, дезилтерлер. Партизаннар болгаш кызыл шеригчилер антарны Блиновтун турлаанга чедир сүргеш, оларны аңаа ууткап кааннар.

— Антап чок боор чүвө? Чепсөөр бар. Уаус чугалаажып тур!— деп Шинкин кырышкан. — Кым мыча дидир? — Силерде винтовкалар-даа, оьктар-даа бар деп сээң олгун Михаил чугалады.

— Ынчаларга оңу бээр экекелер, дидир көөр-дур, боу чугалааны, ынчалар бергей бис-аан — деп, Миней чинчезек алгырган. — Ам эккээр бис. — Ам эккээр бис. — Амбар артыдан бүзүк сонгалар ылаштырыче сириняйнып көрүшүз, азын каш дружинниктер:

— Сөөң олгун бо чедип келди, чугалааш — деп, кышкырганнар. — Че, чүл, Михайло?— деп, Пимен чугалаан. Ашақтың үндө корткан-даа, тевиңде-даа чүвө чок болган. Хүдүтүргөн Михаил турган:

— Байда, мыдыг чепсек суккан черин көргүзүп бээр кижжи мен, ачай?— деп, оожум чугалаан.

— Кым мыча диди сенээ? — Бо улаус-ла ынчап турар чүвө-дир. — Бисте ландыг-даа склда болгаш чепсек чок, апар күтүлдөп турар.

— Бисте чепсек бар деп чугалаваан мен. Болар-ла харын ынчап сөөң ажиниң ажиттыр, диди деп мени албадып турар чүвө-дир. Болар бистин шуптуусту өдүр деп турар. Эжини аждып бербе. Боларны гранаталар-биле сок.

Михайли оң дораан өскөөр шөлпөкчөөр.

— Ах, ит олгун, сени мыча дидиң дээш бээр эккекчи бис бе, а?— деп, Шинкин хоралаанчандан чары бер чалып кышкырган.

— Пимен, кайда сен? — Мында-ла мен. — Дүжүп бербес болганыңар, өрте-дир-дир бис!

— Че канчалар, өртедилер, мытар. Бөгүн бисти силер өдүртүр, а даарта силерни ууткап каар!

— Бүгү кызылдарны дөгөрезин үрениңи үе өртедилер бис. Сөөң христоска ууур бүгү айманзы бистиң черияткен даамы-биле тура тыртып октаптар бис.

— Бээр дыңам. Артеми, сөөң мырнай чаркынчак чер херек шыкажытай! — Хе, хе... А харын ам дораан көргөй бис де!

Байда ажичиче саваның, маштың, лугуйлаарың үрелген тергени болгаш хып болур өске-даа чүдүлери дайыглан эгеленер. Спрыгиннер минир чай алымай чорда-ла, оларнын бажынын долгандыр хүндө шыкш чырык апарган. Чалбынч саваның дүрген сымырып, курга чүк дырттайгыш, хөлгөп эгелээ.

Амарай берген от чөвөрү-биле шын каан кырында берган. Ынчалзажок бажынын чоон тыт чудуктары чалбышыкка дегитиле алынай турган.

Сонгалар карактарыңан арга, хемчегште ортудуз эки өстүп турар апарган. Ам дружинниктер винтовкаларын туркулап алган, а өрте хың ханган Артеми Шинкин оларнын мурунда мыт чок турган. Ак-сарыг чырык оң дүртүчүк, дүктүг арнын болгаш эттеп каан чоджа тонувт сарбашкы шыкш дүрүзүн чырыдып турган. Терен кирбиктеринин азында карактары, хан күзөөн кукунуу шыкш, кызылдың, а акчигир эринери оң амбар худумурун турарың илередиң турган. Шинкин өжөөниң бодап, ханып турган. Ол ам болууну шаанда бай чораның болгаш ат-сурааның дугайың, кызылдарнын ханырың аларганы каас-коя бажынын болгаш сыннарарыг кажааның дугайың база каттап сактып келген.

Бажың азымың чанында арганзымаар Берденев чалбышыче чөөргөнер оттап манчал турган. Шинтегер чактарынын салын дырбашышаң, оң барык үртүчүк крестеп төлөп турган.

Силерниң шуптууларың өртедилтер. Пимен Евграфович. Ажы-төдөрениң болгаш салгалчакларыңың кээрге. Бачыттыг кижжи сөөң, ашаң, бургандан корт, даш каар үң оң оран-делегей дээш чаксаан кычгыда, а өскелерниң тының а! Инчанмак болуудан, христоска ууур силерниң шуптууларың дамылнардан олуга шаап октаптар.— деп, Фокей сыйдылаан.

Херим иштиңде хенертен шымын аларган, сактырга дайыннар турлагны дүвү-далаш-биле каапкан барган шыкш болганыңар.

— Мен ам оларны граната-биле чептерилтеп! — Бомбалардан дүрген-не өккөлөөр, уруугларың. Бомбалардан дүрген-не өккөлөөр! — Подвал иштиңде бичин урууглар оожум шүжүңейип олурганнар.

Херим иштиңде Берденев карманзырында өктяктын шыгыратышаан, хүрөө ламазы шыкш, чассыг үң-биле ырайы араак чугалаан үнген:

— Эки-тура-биле дүжүп бергеш, бачыттыг сүнесинерни дилтичкөөрениң соксалдарың, винтовкаларың болгаш гранаталарың чакырбанар. Тайбың Өзү-биле болгаш бурган-биле калы болуур-ла шупту чүвө ажырбас-ла болгай.

— Кым сен? Фокей сен бе?— деп, Спрыгин айтырган.

— Мен-не мен, Пимен Евграфович. — Сен-дир деп дораан-ла таныш калым харын. Бисте артык чепсек чогулу.

— Бачап чок боор чүвө? Чепсөөр бар. Уаус чугалаажып тур!— деп Шинкин кырышкан.

— Кым мыча дидир?

— Силерде винтовкалар-даа, оьктар-даа бар деп сээң олгун Михаил чугалады.

— Ынчаларга оңу бээр экекелер, дидир көөр-дур, боу чугалааны, ынчалар бергей бис-аан — деп, Миней чинчезек алгырган.

— Ам эккээр бис.

— Ам эккээр бис.

— Амбар артыдан бүзүк сонгалар ылаштырыче сириняйнып көрүшүз, азын каш дружинниктер:

— Сөөң олгун бо чедип келди, чугалааш — деп, кышкырганнар.

— Че, чүл, Михайло?— деп, Пимен чугалаан.

— Байда, мыдыг чепсек суккан черин көргүзүп бээр кижжи мен, ачай?— деп, оожум чугалаан.

— Кым мыча диди сенээ?

— Бо улаус-ла ынчап турар чүвө-дир.

— Бисте ландыг-даа склда болгаш чепсек чок, апар күтүлдөп турар.

— Бисте чепсек бар деп чугалаваан мен. Болар-ла харын ынчап сөөң ажиниң ажиттыр, диди деп мени албадып турар чүвө-дир. Болар бистин шуптуусту өдүр деп турар. Эжини аждып бербе. Боларны гранаталар-биле сок.

Михайли оң дораан өскөөр шөлпөкчөөр.

— Ах, ит олгун, сени мыча дидиң дээш бээр эккекчи бис бе, а?— деп, Шинкин хоралаанчандан чары бер чалып кышкырган.

— Пимен, кайда сен?

— Мында-ла мен.

— Дүжүп бербес болганыңар, өрте-дир-дир бис!

— Че канчалар, өртедилер, мытар. Бөгүн бисти силер өдүртүр, а даарта силерни ууткап каар!

— Бүгү кызылдарны дөгөрезин үрениңи үе өртедилер бис. Сөөң христоска ууур бүгү айманзы бистиң черияткен даамы-биле тура тыртып октаптар бис.

— Бээр дыңам. Артеми, сөөң мырнай чаркынчак чер херек шыкажытай!

— Хе, хе... А харын ам дораан көргөй бис де!

Байда ажичиче саваның, маштың, лугуйлаарың үрелген тергени болгаш хып болур өске-даа чүдүлери дайыглан эгеленер. Спрыгиннер минир чай алымай чорда-ла, оларнын бажынын долгандыр хүндө шыкш чырык апарган. Чалбынч саваның дүрген сымырып, курга чүк дырттайгыш, хөлгөп эгелээ.

Амарай берген от чөвөрү-биле шын каан кырында берган. Ынчалзажок бажынын чоон тыт чудуктары чалбышыкка дегитиле алынай турган.

Сонгалар карактарыңан арга, хемчегште ортудуз эки өстүп турар апарган. Ам дружинниктер винтовкаларын туркулап алган, а өрте хың ханган Артеми Шинкин оларнын мурунда мыт чок турган. Ак-сарыг чырык оң дүртүчүк, дүктүг арнын болгаш эттеп каан чоджа тонувт сарбашкы шыкш дүрүзүн чырыдып турган. Терен кирбиктеринин азында карактары, хан күзөөн кукунуу шыкш, кызылдың, а акчигир эринери оң амбар худумурун турарың илередиң турган. Шинкин өжөөниң бодап, ханып турган. Ол ам болууну шаанда бай чораның болгаш ат-сурааның дугайың, кызылдарнын ханырың аларганы каас-коя бажынын болгаш сыннарарыг кажааның дугайың база каттап сактып келген.

Бажың азымың чанында арганзымаар Берденев чалбышыче чөөргөнер оттап манчал турган. Шинтегер чактарынын салын дырбашышаң, оң барык үртүчүк крестеп төлөп турган.

Силерниң шуптууларың өртедилтер. Пимен Евграфович. Ажы-төдөрениң болгаш салгалчакларыңың кээрге. Бачыттыг кижжи сөөң, ашаң, бургандан корт, даш каар үң оң оран-делегей дээш чаксаан кычгыда, а өскелерниң тының а! Инчанмак болуудан, христоска ууур силерниң шуптууларың дамылнардан олуга шаап октаптар.— деп, Фокей сыйдылаан.

Херим иштиңде хенертен шымын аларган, сактырга дайыннар турлагны дүвү-далаш-биле каапкан барган шыкш болганыңар.

— Мен ам оларны граната-биле чептерилтеп! — Бомбалардан дүрген-не өккөлөөр, уруугларың. Бомбалардан дүрген-не өккөлөөр! — Подвал иштиңде бичин урууглар оожум шүжүңейип олурганнар.

Херим иштиңде Берденев карманзырында өктяктын шыгыратышаан, хүрөө ламазы шыкш, чассыг үң-биле ырайы араак чугалаан үнген:

— Эки-тура-биле дүжүп бергеш, бачыттыг сүнесинерни дилтичкөөрениң соксалдарың, винтовкаларың болгаш гранаталарың чакырбанар. Тайбың Өзү-биле болгаш бурган-биле калы болуур-ла шупту чүвө ажырбас-ла болгай.

— Кым сен? Фокей сен бе?— деп, Спрыгин айтырган.

— Мен-не мен, Пимен Евграфович. — Сен-дир деп дораан-ла таныш калым харын. Бисте артык чепсек чогулу.

Татар АССР. Беш чыл мурунда район төвү Чаа Писмянкадан ырак эвеске, республикага бир дугаар-ла ханы нефть скважинамын касып, ол чорук улуғ нефть тывыштарының бирөөн тургузарыга этени салган. Удаваанда аңаа ажыкчын суур тургустунган, РСФСР-ниң Дәди Советиниң Президиумунун чоовта чаатты Чардын-биле ол суур Ленингорек хоорай кылдыр эзе алатынган.

Ам нефтичilerin анык хоорайында муң ажык чуртталга бажыныры, азын каш клубтар, кино, библиотекалар, школалар бар, нефть техникумунун филиалы, медицина училищеси болгаш өске-даа эмнеге черлери ажылдап турар.

Хоорайда хөй-хөй чаа туудуларың тууду турар. Чурукта: Оспенко аттыг кудумчада нефтичilerin хуу бажынырының туудушкуну.

Фото Б. Мясниковуу. СЭТА-ның фотохроникамы.

Колхозчу аңчыларның олчазы

ТООРА-ХЕМ. (Телефон-биле). Тоожунун аңчылары Төрөөн чуртуунун улам байлашкы, чөвүнү чаатгы амдылары дээш чыа бүрү күрүнөгө ай-аңгүдүт хөй түнүгү орудгаларын кырып турар. «Май бир» хоохостан 1955—1956 аяңныр сезонунун эгелөөн баштайгы хүнеринде 77 кижжи дийнел, 88 кижжи киш анчал эзыттанган. Оларнын белеткели эки, хөй оңа-тымзы дээш чарып чүгө эвендарны эвес, аңчы буртуун улам сорук кырген.

эвенонун 6 аңчылары келген, олар 4000 ажык дийн болгаш өске-даа олчалары экелген. Эвенонун аңчыларындан эш Тайка 500 дийн, хөрөөжөн эш Чачымаа 400 ажык дийн өдүргөн болган. Ол эвенонун кижжитинери ам илги үнүшкүне база белеткенип турар. Тайгада чоруп турар аңчылар эртен чыдан мралта хөй тывыштыг болуу турарын колхозта партгорханизация секретары эш Сарыг-оол редакцияга дыңдаткан.

Фото Б. Мясниковуу.

Ленин аттыг колхозта

Тес-Хем районда улгаттыр каттышкан Ленин аттыг колхозту таравылары келер чылын улам бедик дүжүт өстүрүп алырында хынамчалык белеткенип турар. Белеткенин, херелегинге четчир үренинериниң баштайгы арылаашкынын дооскаш, ам «ОС-3» машина-биле база арылап турар.

Районунуң заготживсырьё конторазынын Ленин аттыг колхозта агентин эш Сарыг эки ажылдап турар. Ол колхоз белеткелер таламы-биле планнарын көөртөл санында ажык күтөөдөн келген.

Бо хүнерге чедир 120 тонна кымыл, 25 тонна чыгетараа, 24,4 тонна сула үренинери колхозтуң склдамында урдунган. Хөвү ажымынын бригаданың бригадир эш Хүлер-оол чакы тарылгата өске-даа белеткелерни амдытаашкан организастап турар.

Ленин аттыг колхозта чеди чыл школазының башчылары болгаш ажыдакчылары чыгыткан солуң, сеткүүлери эки ажылдап турар. Коллектив 1956 чылда нарылга чыгыдыгына 160 ажык солуң, сеткүүлери бижиткенер.

М. МАНЧЫК-ООЛ.

Бора-тоодайларның өзүлдези эки

Сүт-Хөл районун «Сталинчы орук» колхозта бора-тоодай өстүрениң ажык эки чоруп турар. Мында ажылдап турар колхозчулар бора-тоодайларнын турар бажындарын арыг-шөвөр тургузуп, оларнын чөмөгүсүн болгаш ажаалгаан эки чорудуп турарлар.

Эш Даны-Белек куданының канчаар ажарының дугайында колхозта тускай өртедилерден арга сүмени үртүчүк аң турар. Ол бора-тоодайларны эки өстүргөн болгаш бодунга ованшкан ажылынга кымылкакыйым барымдалаш оңу колхоз баштаар черинден бо чылын ийи удаа немедө төлөвир-биле шынаан.

Болхозчу Даны-Белек 1954 чылда 28 бора-тоодайларын хүзөөп алган 470 башка чедир өстүрүп, тоодайларнын оолдарын бурун камгалан ап, оларны эки дорук-туруп өстүрүп турар. Эш Даны-Белек

Мурнакчы малчын

Кымыл районун «Баян-Хем» колхозунуң улуг чыгытчымы эш С. Дарма иштиңде малчынын баш санын өстүрениңге кызымак ажылдап турар.

Чыгытчы оолдарын шың таарыштырганындан бо чылын улуг малдың хүнде немедө деңкиш 350 грамм, куудуларың — 300 грамм чедип турар. Эртек дөрт чылдың дургузунда 59 шымырак ажык аытарын колхозка өстүрүп, 20 ажык баш малды 220 баш чедир өстүргөн. Эш Дарма оң айлдарың иштиңде 384 күн-хүвүн ажылдап, баштайгы азыныга 500 килограмм тарааны алган.

Колхоз баштаар чери эш Дармага 1951 чылда улуг, биче 20 чыгытчы хүдөөни берген. Эртек дөрт чылдарын дургузунда 102 куудуларың өстүргөн. Оң чыгытчынын күш-дедилден эки болгаш чыгытчы-на кыштан менди хүр ажып турар. Бо чылын төрөөн 54 беден 54 куудунаар.

К. ОНГА.

Хойжунуң чедишикин

Совет Эмилениң Коммунист-партиязының XX съездинде чедишикинниң ужуражыры-биле Чаа-Хөл районун Молютов аттыг көдө ажык-агыл артелиниң хойжу эш Хургулек болууга быжыгалаан хөвүнү баш санын өстүрөр, оң продуктудуун бедилер дээш кымылкакый ажылдап турар. Ол хөвн чыгытчы үде эки оларларың серин тайгаларга секитирин чогуур үезинде организастыг чоруткан, ол

мышкаш, күсүк, кышкы үелерде малын таарыштыр олардын турар. Бо чылын эш Хургулек 208 төртүр хөвндан 229 хураганнарын бүрүн камгалап алдышаан, оларны эки күштүг кылдыр өстүргөн. Ол хөй бүртүлдөн ортуула-биле 2 килограмм 26 грамм дүкү кыргып алган. Ол малынын кажаанын болууну күжү-биле септеп белеткөөн.

А. ТАРЖАЙ.

Шээр малды тарып боозаткан

Сүт-Хөл районун «Сталинчы орук» көдө ажык-агыл артеин шээр мал тарылаган октябрь 18-тен ноябрь 2-ге чедир 664 баш хөйну меринөс болгаш каракулак шээр коншалар-биле хайылаттырып тарып боозаткан. Оң иштиңден 240

хөйга немедө тарылгалы чоруткан. База 1800 ажык хөйну эдеритирин турар. Тарып боозаткан хөйларын ийи куддан кылдыр үзөш эки өлтүгү, суугу, чыгыт кыжыларын кыштагаларга чедирген.

М. ЧАРТАН-ХУНА.

Тывышчыларның олчалары

САМАГАЛААН. (Шымын мор). Аңчымыр сезонун чөп ажылаар күрүнөгө килер ан-алу планын дөдүр болгаш ажык күзүдериң соругла-биле Тес-Хем районун партия, совет организациалары бо чылын алгач боттуг хемчеглериң аң чоруткан. Мергежилдиң аңчылар бригадаларын, эштелелерин колхозтар болгаш көдө Советтер айың-биле организастаар, аларга чугула херектиг чүдүлериң белеткээр болгаш өске-даа ажылар мурунку чылдардан дээр чорутууган.

Ам чорутууган ол бүгү хемчеглериң түңүзүңде район күрүнөгө ан-алуу килеринин чыл планын ноябрь 10-ла 5г хуу күзүсеткен. Районунуң заготживсырьё черинде 80 муң ажык рубльиң алуу хуу жаатынган, оң иштиңде дийн саны 16 муң хыре болган.

М. ЧАРТАН-ХУНА.

Агротехниктиг курстарнын ажылын экижидер

Чылдың баштайгы үезинде 2—3 катап өөрентеш, ол-ла хөвөөр соксап келген, бо чылын база-ла мыдыг хөвөрлөг.

Агротехниктиг курстарнын ажылын экижидер

Артедь бүдүрүлгезин улам хөтүдөриңге агротехниктиг болгаш зоотехниктиг курстарнын улуг жуур-дууларың бидиттир. Мыдыг турбже Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» колхозта ол курстарнын ажылында четтеш.

Колхоз баштаар чери болгаш мында партия организациады өөредитенин баштайгы чылдан эгелеп боттуг улурукан болза, ол курстарнын кайзым-даа программанын бо чылын жоозар турган. Кичээл эгелөөн

